

Кучук Андрій Миколайович
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У правовій державі важлива роль у впорядкуванні суспільних відносин належить принципам права, згадаємо, зокрема, принцип верховенства права. Слід зауважити, що відповідно до чинного національного законодавства саме принципи права є засобом подолання прогалин у законодавстві. Так, наприклад, відповідно до ч. 7 ст. 9 Кодексу адміністративного судочинства України, у разі неможливості застосування аналогії закону, суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права) [1]. Аналіз нормативно-правових актів, прийнятих в Україні протягом останніх десяти років, дозволяє зробити висновок про закріплення у юридичних приписах доволі значної кількості таких актів принципу верховенства права, згадаємо хоча б Кодекс адміністративного судочинства, Кримінальний процесуальний кодекс, Закон України «Про Національну поліцію». Так, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про Національну поліцію», поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави [2].

Наведена норма відтворює окремі положення ст. 8 і ст. 3 Конституції України, стверджуючи європейські цінності. Водночас слід акцентувати увагу на відсутності чіткого розуміння змісту принципу права у національній правовій доктрині.

Як зазначає М.І. Козюбра, феномен верховенства права може бути розкрито лише за умови дотримання певних гносеологічних позицій щодо права: по-перше, повинно мати місце розрізнення права і закону; по-друге, право слід розглядати не як акт державної влади, а як соціальний феномен, пов'язаний з такими категоріями, як справедливість, свобода, рівність, гуманізм; по-третє, право має розглядатися у нерозривному зв'язку з правами людини [3, с. 47].

Цілком справедливо зазначається науковцями, які досліджували дію цього принципу в різних галузях права, що визнання принципу верховенства права є неоціненним надбанням України як демократичної держави. Він спрямований на досягнення гідного людини життя. Але дія цього принципу має неухильно забезпечуватися усіма гілками влади.

Зауважимо, відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону України «Про Національну поліцію», принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [2]. Відтак, важливим є аналіз рішень Європейського суду з прав людини, у яких розкрито зміст принципу верховенства права.

Згадаємо, зокрема рішення у справах *Malone v. United Kindom*, від 2 серпня 1984 року, п. 67, *Amann v. Switzerland*, № 27798/95, п. 56, ЄСПЛ 2000-II (на які відбулося посилання у справі «Волохи проти України»), у яких Європейський суд з прав людини зазначив, що «Суд завжди дотримувався думки, що словосполучення «згідно із законом» не просто відсилає до національного законодавства, а й пов'язане з вимогою якості «закону», тобто вимогою дотримання принципу «верховенства права», про що прямо говориться у преамбулі Конвенції ... Отже, цей вислів означає – і це впливає з предмета і мети статті 8, – що в національному законодавстві має існувати засіб правового захисту від свавільного втручання державних органів у права, гарантовані пунктом 1. ... надання правової дискреції органам виконавчої влади у вигляді необмежених повноважень було б несумісним з принципом верховенства права. Отже, закон має з достатньою чіткістю визначати межі такої дискреції, наданої компетентним органам, і порядок її здійснення, з урахуванням законної мети даного заходу, щоб забезпечити особі належний захист від свавільного втручання» [4].

Венеціанська комісія у доповіді з питання верховенства права вказує, що виходячи з різних визначень верховенства права, заснованих на різних системах права і держави, можна прийти до консенсусу щодо необхідних елементів верховенства права, а також «*Rechtsstaat*», які мають не тільки формальне, але також і матеріальне значення. До них належать: (1) Законність, зокрема прозорість, підзвітність і демократичний порядок ухвалення законів; (2) Правова визначеність; (3) Заборона свавілля; (4) Доступ до правосуддя; (5) Дотримання прав людини; (6) Недискримінація і рівність перед законом [5].

Отже, важливим для реалізації принципу верховенства права у діяльності Національної поліції є вивчення практики Європейського суду з прав людини, де розкривається зміст наведених вище складових верховенства права.

---

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. // ВВР України. – 2005. – № 35–36, № 37. – Ст. 446.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року // ВВР України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

3. Козюбра М. І. Принцип верховенства права і права людини / М. І. Козюбра // Права людини і правова держава (До 50-ї річниці Загальної декларації прав людини) : тези доп. та наук. повідомлень. 10–11 груд. 1998 р. – Х., 1998. – С. 47–51.

4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Волохи проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_138.

5. Report on the Rule of Law Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25–26 March 2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD%282011%29003rev-e.pdf>.